

Philip Clayton. *Religion och naturvetenskap*. Stockholm: Dialogos. 2017. 272 s.

”Ju mer vetenskapen framskrider, desto svårare blir det att tro på Gud”, anser hälften av svenska folket. Här antyds en oundviklig motsättning mellan en vetenskaplig hållning och en religiös tro. En annan vanlig uppfattning är att religion och vetenskap är väsensskilda verksamheter och därför inte ens i princip kan komma i konflikt. ”Att ’tro’ har för mig ingenting med försanthållanden att göra. Men livet vore outhärdligt om jag inte får ’tro’ att den här världen är en god plats trots allt”, säger en präst i Svenska kyrkan. Ett tredje synsätt är dock möjligt. Religion och vetenskap är visserligen olika verksamheter men de berör varandra. Vetenskapen har relevans för vad som är rationellt att tro. Den kanske inte kan visa att det inte finns någon gud, men den begränsar vilket slags gud som är rimlig att tro på.

”Vetenskap och religion är två av de mest betydelsefulla samhällskrafterna i vår värld, och huruvida dessa är indragna i ett oförsonligt krig eller samarbetar för samhällets och planetens bästa är en fråga med stor betydelse för oss alla.” Så skriver den amerikanske filosofen Philip Clayton i förordet till sin *Religion och naturvetenskap*. Mig veterligen är detta den första längre sammanhängande översikt av problemkomplexet som finns på svenska. Två böcker med ett likartat innehåll är Carl Reinhold Bråkenhielms och Torbjörn Fagerströms *Gud & Darwin – känner de varandra?* samt Kjell Jonssons *Harmoni eller konflikt?*, båda från 2005. Dessa har dock ett annat upplägg: den förstnämnda är ett ”bioteologiskt samtal” mellan en teolog och en evolutionsbiolog, den andra en idéhistorisk översikt av förhållandet mellan religion och vetenskap i västvärlden.

I första kapitlet av Claytons bok kastas läsaren direkt in i en fiktiv debatt mellan en naturalist och en teist. Det författaren vill illustrera med denna är dels att naturvetenskap inte är detsamma som metafysisk naturalism,

vilken är ett filosofiskt ställningstagande som går utöver vetenskapen, dels att gudstro inte nödvändigtvis implicerar en vetenskapsfientlig attityd.

Dock finns exempel på gudstroende som är avvisande gentemot åtminstone vissa vetenskapliga teorier och resultat, nämligen dem som inte stämmer med de religiösa trosföreställningar de omfattar. Det finns också forskare som med hänvisning till enbart sin vetenskapliga verksamhet avvisar all form av religiös tro. Som exempel på de förstnämnda granskas kritiskt intelligent design och dess kritik av evolutionsteorin, och på de sistnämnda Richard Dawkins och nyateismen.

Ett särskilt kapitel handlar om naturvetenskap och världens religioner. Detta är också en av förtjänsterna i boken: att perspektiv från alla de stora världsreligionerna tas upp, inte endast västerländskt kristna vilket vanligtvis brukar vara fallet. Hos judiska rabbiner och tänkare har alltid funnits en beredvillighet att tolka den hebreiska bibeln symboliskt, och en öppenhet för nya vetenskapliga rön. Inom islam finns däremot en starkare bundenhet till de heliga skrifterna, i synnerhet Koranen som av ”i princip alla muslimer” anses vara ett direkt meddelande från Gud. Inom de österländska tankesystemen hinduism och buddhism är konflikterna med vetenskapen ofta mindre framträdande, och av dessa betraktas buddhismen allmänt som den av världsreligionerna som är lättast att förena med modern naturvetenskap.

Clayton väjer inte för de potentiella utmaningar mot religiös tro som vetenskapen har, men han betonar också starkt möjligheten av samstämmighet. Man måste vara medveten om skillnaden mellan att ”gå bortom naturvetenskapen” och att ”gå emot naturvetenskapen”, påpekar han. De beröringspunkter som finns, och där såväl konflikt som harmoni kan råda, kan vara av olika karaktär. För det första kan det handla om specifika vetenskapliga teorier och forskningsresultat. Författaren behandlar i tur och ordning kosmologi och fysik, de biologiska

vetenskaperna samt neurovetenskaperna, och dessa forskningsområdens betydelse för religiösa föreställningar. Sådana föreställningar kan vara: världen som Guds skapelse (kosmologi), människans särställning (evolutionsbiologi) samt existensen av en odödlig själ (neurovetenskapen).

För det andra kan vetenskapen komma i konflikt med religiösa synsätt som gäller etiska frågor, dels när det gäller själva forskningsprocessen, dels tillämpningarna av dess resultat. Ett exempel på det förstnämnda är stamcellsforskningen. Här kan olika inställningar hos religiösa tänkare urskiljas, menar Clayton: från att Gud inplanterat en odödlig själ i varje befruktat ägg, vilket utgör ett argument mot sådan forskning, till en mer liberal hållning som fäster större vikt vid att lidande bör undvikas och att forskningen därför bör välkomnas. Av betydelse är också när man anser att livet uppstår, och här kan man urskilja olika uppfattningar inom olika religiösa traditioner.

I det avslutande kapitlet diskuterar Clayton framtida möjligheter för vetenskapliga och religiösa perspektiv att förhålla sig till varandra, och han pekar på en rad områden i vilka dessa båda tankesystem kan berika, komplettera och ”ingå partnerskap” med varandra. Det viktigaste av dessa är utan tvekan att komma tillrätta med världens miljöproblem, menar Clayton. Här kan miljöforskningen presentera ovärderliga fakta medan religiösa ledare och tänkare utifrån sina traditioner kan motivera människor att aktivt värna om den värld som man ser som en gudomlig skapelse.

Boken är lättläst, rikt försedd med konkreta exempel och delvis personligt skrivet. Författaren är tydlig med sitt avståndstagande från såväl dem som av religiösa skäl avvisar väl underbyggda vetenskapliga resultat, som dem som menar att en vetenskaplig hållning utesluter all form av tro på något bortom-världsligt. Boken kan med fördel läsas som en introduktion till ämnet ”religion och vetenskap” och används även som kursbok på

akademisk nivå. Varje kapitel avslutas med en rad diskussions- och reflektionsfrågor.

*Lotta Knutsson Bråkenhielm
TD, Stockholm*

Ninna Edgardh. *Diakonins kyrka: Teologi, kön och omsorgens utmattning*. Stockholm: Verbum. 2019. 302 s.

Ninna Edgardhs bok är högaktuell. I tider där välfärd och omsorg utmanas av pandemi blir vår mänskliga sårbarhet än tydligare. När kyrkan ställer om sitt arbete blir Edgardhs frågor om diakonins kyrka och hur vi tar hand om varandra och skapelsen ytterst centrala.

Boken, som placeras inom det kyrkovetenskapliga fältet, underbyggs av gedigen forskning. Detta skulle kunna innebära en risk för en något torrare bok, men författaren vitaliserar den både med ett lättillgängligt språk och med olika infallsvinklar, vilket bidrar till att vidmakthålla läsintresset. Det ambitiösa innehållet är förlagt till tre övergripande områden: diakoni och välfärd i Europa, Svenska kyrkan som en diakonal kyrka samt utmaningar i mötet mellan kön, teologi och diakoni. Utöver dessa tre områden ges förtjänstfulla instick, som till exempel beskrivningen av diakonin som en livboj för kyrkan. Boken bidrar även med kunskap om hur forskningsområdet diakonal teologi kan utvecklas med inspiration från den liturgiska forskningen. Fokus för framställningen i boken är Svenska kyrkan, men såväl diakonins kyrka, teologi, kön och omsorgens utmattning sträcker sig långt bortom ett specifikt trossamfund.

Edgardhs övergripande syfte är att utröna hur företeelsen ”diakonins kyrka” kan motiveras och utvecklas teologiskt. Att välja en obestämd form av ordet diakoni är klokt. I bokens titel betonas redan olika förhållningsätt, snarare än konkreta diakonala verksamheter. Den diakonins kyrka som Edgardh redogör för bygger på en strävan att förena och likställa de två typer av kyrkor